

Lezing door Tom Dommisse:

De mens resteert de resistentie van het onmenselijke

16 mei 2017, 20:00 uur, Parkhotel Den Haag, Molenstraat 53.

"Wat als mensen, in de zin van het humanisme, nu eens enerzijds bezig zijn, gedwongen, onmenselijk te worden? En als anderzijds het 'eigene' van de mens er nu eens in bestaat door het onmenselijk bewoond te worden?"

In deze lezing onderzoeken we de betekenis van de notie van het 'onmenselijke' en van het esthetische en taal filosofische denken van het 'post-moderne antihumanisme'. Aanleiding vormen ontwikkelingen in de nanotechnologie, neurofysiologie en biogenetica, waardoor de grenzen tussen natuurlijke en het artificiële steeds verder vervagen. Denk aan verschijnselen als hersenimplantaten, stamcel-onderzoek, stemmingspillen, embryoselectie, deep-brain-stimulation, genmanipulatie.

In het antropoceen lijkt de mensheid onderhevig aan een soort "zelf-opheffing", een radicale mutatie waarin de droom van Frankensteins maakbare mens op een onbehagelijke wijze werkelijkheid wordt. Een evolutionaire stap die sommigen zien als catastrofe, een bedreiging van de essentie van het menselijke bestaan, terwijl anderen deze passage verwelkomen als onze toekomstige cyborg-identiteit voor een collectieve artificiële intelligentie, die als "bovenmenselijke singulariteit" de geest niet langer onderwerpt aan lichamelijke beperkingen. We worden in deze situatie bevangen door een vreemd soort schaamte over ons lijf, onze biologische beperkingen, sterfelijkheid en de ietwat ridicule wijze waarop we onszelf reproduceren...

Het lijkt alsof een dynamiek van technologische complexificatie ons steeds meer reduceert tot slaven van een onstuitbare ontwikkeling, en ons doelloos meevoert in de flux van onmenselijke globale krachten, die alle vaste grenzen laat vervloeien. Of denken we een mensbeeld uit dat rekenschap kan afleggen van de kunstmatigheid van onze natuur, en onze intieme verwevenheid met techniek. Maar is er überhaupt iets dat weerstand kan bieden aan de dynamiek van naturalistische wetenschappelijke zelf-objectivering van de mens?

In deze lezing ga ik op zoek naar datgene wat in deze dynamiek "resteert" en "resisteert". Tegenover het humanisme dat antwoorden zoekt in de menselijke zelf-ervaring volgen we een spoor dat uitgaat van het "onmenselijke" dat ons denken bespookt. We zullen dit antihumanisme traceren in het "post-moderne" denken van Jean-Francois Lyotard. De notie *l'Inhumain* voert enerzijds terug naar configuraties uit Kants denken, Hegels begrip *Negativität* en Heideggers *Ontologische Differenz*; anderzijds wordt het denken "voorbij de mens" inzet van een confrontatie van Lyotard en Adorno met ideeën van Jacques Ranciere, Alain Badiou en Slavoj Zizek. Zij laten ons zien, dat tegenwicht tegen het systeem niet meer gebaseerd kan worden op een idee van menselijkheid, maar eerder gezocht moet worden in datgene wat aan de greep van de mens ontsnapt: het "onmenselijke"...

Tom Dommisse is filosoof, docent cultuurfilosofie aan het Koninklijk Conservatorium, werkt als onafhankelijk adviseur, dramaturg en programmamaker voor culturele instituten in Den Haag en heeft gepubliceerd over metafysica, esthetica, politieke en rechtsfilosofie, Shakespeare en Thomas Mann.